ఒడ్డుకి చేరిన ఒంటి కెరటం

జీవితం ఎందుకు అన్న ప్రశ్న ఆ రోజు వొచ్చింది ఆశమ్మకి. సమాధానంగా వార్ధక్యం నడుముఎక్కి, వికటంగా నవ్వినట్టు ఆశమ్మ నడుము వంగిపోయింది. పూర్వ స్మృతులు, వయస్సుని మభ్యపెట్ట శరీరం వయస్సుతో పోటీపడి గోడపైకి తూలింది ఆశమ్మ.

దూరంగా ఆడుతున్న నాగు చూసి "తాతమ్మా" అంటూ పరుగెత్తుకువచ్చి పట్టుకోబోయి ఆశమ్మమీద పడ్డాడు. అది నాగు తల్లి సీతమ్మ చూసింది. నాగుని లేవనెత్తి వీపు మీద తట్టి "ఎన్నిసార్లు చెప్పినా వినవుకదూ! ఈసారి ఆవిడ దగ్గరికి వచ్చావంటే వీపు చిట్లకొడతాను" అని బెదిరించింది.

"అయినా! వచ్చే ఏడా! పోయే ఏడా! అన్నింటికీ తగుదు నమ్మా అంటూ బయలుదేరడం ఎందుకంట? ఆ పాకలో మంచం వుందిగా పడివుండరాదూ!" అని ఆశమ్మని విసుక్కుంది సీతమ్మ.

"పడి వుండరాదూ" అన్నమాటవొక్కటీ ఆశమ్మ మనస్సుని పట్టుకుంది. నెమ్మదిగా లేచి వొంటిని వసారాలోనికి చేరవేసింది. ఎముకలకి దూరంగా జరిగిన చర్మం గాలికి వుయ్యాల వూగుతోంది. వొంటరిగా వున్న పన్ను కదిలి నేనూవుండను అంటూ సలుపుతోంది. వసారాలో కొంగు పరుచుకుంది పడుకోవాలని. పక్కింటి పంతులుభార్య మంచి నీళ్ళకని బిందెపట్టుకువచ్చి, తులసికోట గట్టుమీద కూర్చుని,

"పెళ్ళి భోజనానికి వెడుతున్నారా? అని లోపలవున్న సీతమ్మని అడిగింది.

"పిలవని పేరంటం వెళ్ళాల్సిందే. అయినా అంత కచ్చిగా వాళ్లుంటే మాకేని ఏమిటి జరగనిది. సొంత తమ్ముడిని కాదు అనుకొని, మిమ్మల్నీ పట్టుకు పెళ్ళికివచ్చి సవ్యంగా జరిగేటట్లు చూడమని పాకులాడుతున్నారటగా, మా బావగారు. అసలు ఏ కొంపల్లో గొడవలకి కారకురాలు బ్రతికి వుండగా ఎల్లా కలుస్తాంలే" అని ఆశమ్మని చూపిస్తూ మెటికలువిరిచింది సీతమ్మ.

"పోనిస్తురూ మీ గోడవలు ఎప్పుడూ వుండేవే. మిమ్మల్ని పిలవకపోతేమానె. చిన్నప్పటినించీ అష్టకష్టాలుపడి పెంచి పెద్దచేసింది. పెద్దదయిపోయింది. ఆవిడని గౌరవించి పీటలమీద కూర్చోటం మీ బావగారికి ధర్మం. ఏమంటారు? అని తనే ప్రశ్నించుకు ఆశమ్మమీద జాలిపడింది పంతులు భార్య.

ఆశమ్మ పొడి ఆరిన పెదిమలు తడిచేసుకు "ఏవూరు ఇస్తున్నారేమిటి? నాగమ్మా" అని అడిగింది.

"ఊరుపేరు ఏమొకాని పిల్లాడు పెద్ద చదువులు చదివాడుట. పిల్లనచ్చిందని ఒప్పుకున్నారు కాని వాళ్లతో వీళ్లెక్కడ తూగ్గలరని అంతా అనుకుంటున్నారు. పోనీలే నీ పేరు పెట్టినందుకు పిల్లకి అదృష్టం పట్టింది" అని అంది. నాగమ్మ.

"పేర్లో ఏముందిలే? పిల్ల అదృష్టవంతురాలు అని ఒప్పుకుంటా. అయినా ఆ పేరుపెట్టి వక్కనాడయినా మా తోటికోడలుకానీ మరెవరైనా పిలవటం విన్నావా? ఆవిడికి ఆ పేరంటేనే అసహ్యంట. చిట్టి అని ఎవరుపెట్టారోకాని, అదే సార్థకం అయింది. అయినా మా బావగారికి ఆ రోజుల్లో మేనత్త మీద డబ్బుకోసము మోజువుండేదట. పిల్లలకి పేరు పెట్టి ఈవిడచేత ఈ ఇల్లు తోట రాయించుకున్నాడు. నన్నడిగితే ఆ పేరు మార్చుకోమనే చెపుదును. ఈవిడ ఏమివృద్ధిలోకి వచ్చిందేమిటి?" అని తల చిక్కు తీసుకుంటూ కసిగా అంది సీతమ్మ.

"ఆశ అత్తా అని కూతుర్ని ఎన్నోసార్లు మీ బావగారు పిలవటం విన్నా. అయినా ఆవిడకేం, ఆవిడచేత్తో చిల్లిగవ్వ యిచ్చినా చాలు అని వూళ్లో వాళ్లు అనుకుంటూనే వుంటారు' ' అంది నాగమ్మ.

"ఆ కనపడుతూనే వుందిగా. చిల్లి గవ్వతో గుమ్మిడి కాయ ఎగిరిపోయింది" అని వెటకారంగా ఆశమ్మ కేసి చూస్తూ అంది సీతమ్మ.

సీతమ్మ ధోరణి నాగమ్మకి నచ్చలేదు. ఇంకేమయినా తనంటే వాదానికి దిగి ఆశమ్మని తిట్టిపోస్తుంది. అని గుర్తుకొచ్చి "ఎంతయినా మీరూ, మీరూ వకటే అవుతారు"అని చివరికి బిందె తీసుకు వెళ్లిపోయింది.

దూరంగా భజంత్రీలు వాయించటం వినపడుతోంది ఆశమ్మకి కూర్చో బుద్ధి పుట్టలేదు. తను వెడితే వద్దంటారా? అనుకుంది. తన రంగం పెట్టెవున్న గదిలోకి వెళ్ళింది. పెట్టె మూతకి బీటలు పెద్దవయ్యాయి. తనలాగే పెట్టికి కూడా వార్ధక్యం వచ్చింది అనుకుని బీటలపైన చేత్తో తడిమింది. మూత జరిపి పెట్టె అడుగున వున్న భరిణతీసి రుద్రాక్షమాల మెళ్ళో వేసుకుని వుంగరం భరిణిలోనే పెట్టి కొంగుకి కట్టుకుంది. పెట్టె మూతవెయ్యబోతే వేలుమీద పడింది. ప్రాణం కడగట్టినట్టయింది ఆశమ్మకి.

గడపమీద కాలుపెట్టుకు నిల్చుని "ఎక్కడికేమిటి ప్రయాణం? వాళ్లింటికేనా! మీ మేనల్లుడికి చెప్పకుండా వెళ్ళడానికి వీలులేదు. అసలే కోపంగా వున్నారు. మళ్లీ గడపతొక్కనివ్వరు తెల్సిందా?" అని వురిమింది సీతమ్మ.

"బొత్తిగా పసిదాన్ని కసిరినట్టు కసురుతావేం? నేనేం కాని పని చెయ్యటంలేదు. అంతా నావాళ్లేననుకునివొళ్లువిరుచుకు చేశాను అనాడు. అందరికీ విరోధినే ఈనాడు" అని వచ్చే దుఃఖాన్ని ఆపుకునేందుకు నోరుచప్పరిస్తూ నడవాలోంచి వీధిలోకి వచ్చింది ఆశమ్మ.

"ఎవరు చెయ్యమన్నారు. ఇప్పుడు చెప్పటంకోసరం చేశావన్నమాట! చేశావోలేదో ఎవరు చూశారులే, ఇప్పుడు నీకు చెయ్యలేక స్వార్థంగా తెగుతోంది. నీ పాపిష్టిడబ్బు నిలవాలేదు సరేకదా! అయినావాళ్లని విడతీసింది. చివరికి నీ చాకిరీ మిగిలింది నాకు. ఆ ఇచ్చేది ఇద్దరికీ పడెయ్యకపోయావా" అని ఇసురుగా తలుపులు మూసింది సీతమ్మ.

యాత్రలకి వెళ్లాలనేకదా! ఆ డబ్బు వడ్డీకి ఇచ్చుకున్నది. దేశం చూసే యోగం తనకి లేకపోయె. ఏమనుకుంటే ఏమి ప్రయోజనం. రామేశ్వరమైనా చూడలేదు తన జీవుడు. రామాయణం చదివినప్పుడల్లా పారవశ్యంలో రామేశ్వరం ఆరోజే వెళ్ళాలనిపించేది. అయినా ఆ భగవంతుడికి ఇచ్చిన డబ్బు మనం ఇముడ్చుకోగలమా! అందుకే చిన్న మేనల్లుడు పెట్టిన వ్యాపారం రాణించలేదు అనుకుంది. అయినా దీని దుర్బుద్ధే వాడిని పైకి రానివ్వలేదు. ఏమొ, నాకెందుకు ఇంకా ఈ తాపత్రయం. అన్నీ వదులుకున్నా, ఆత్మసన్యాసం పుచ్చుకోలేదు అనుకుంది ఆశమ్మ.

అరుగుమీద కూర్చున్నదానికి ఏదో గుర్తొచ్చినట్టు లేచి నిల్చుని కొంగును నడుముకి బిగించి కట్టుకుంది. కర్రతోడుతో విసురుగా రోడ్డు ఎక్కింది. మలుపు తిరగకమునుపే, వీరన్న ఎదురై "పెద్ద అప్పగారు ఎక్కడికి ఎల్తాన్నారు" అని అడిగాడు.

మనస్సులో మరుగుతున్న దుఃఖం వేడి తగ్గి పొడి మాటలగా బైటపడ్డాయి. "నువ్వా నాయనా" అంటూ వీరన్న దగ్గరగా వొంగుని "ఏమి చెప్పనులే మీ నాన్న దగ్గర డబ్బు అల్లాగే వుంచినా బాగుండేదేమో. అప్పుడు అది తీసి ఇచ్చేదాకా నిలువనియ్యలేదు. ఇప్పుడేమొ ఎవరికీ గిట్ట కుండా పోయాను. అయినా ఆ పరమేశ్వరుడికి దయరాలేదు. ఇంకా ఎంతకాలం పరీక్షిస్తాడో" అంటూనే పెండ్లి పందిర దగ్గరికి వచ్చింది ఆశమ్మ.

వీరన్న శలవుతీసుకు వెళ్ళిపొయ్యాడు.

వొచ్చిందేకాని లోపలికి వెళ్ళేందుకు మనస్సు వొప్పలేదు. సందు గుమ్మం పట్టుకు నిల్చుని ఎవరైనా వస్తున్నారేమోనని చూసింది. పెళ్ళికూతురు తమ్ముడు పసివాడు ఆనంద్ వచ్చి వూడిపోయే లాగు చేత్తో పట్టుకుని "తాతమ్మ రా" అంటూ కర్రపట్టుకు నడిపించి దొడ్డి పందిట్లోకి తీసుకువెళ్లాడు. పెళ్ళి కూతురికి పువ్వులజడ కుడుతున్నారు. వొచ్చిన బంధువుల్లోని అమ్మలక్కలు ఎవరూ పలకరించక పోయినా పెళ్ళి కూతురు గడ్డం పట్టుకు మొహం పైకెత్తి ఆప్యాయంగా వొకసారిచూసి కొంగునికట్టిన ఉంగరంవిప్పి పిల్లల చేతిలో పెళ్ళి తృప్తిగా బోసినోరు తెరిచి నవ్వుకుంది ఆశమ్మ.

పిల్లతల్లి రంగమ్మ వొక్క విసురునివచ్చి వుంగరం తీసి విసిరికొట్టి కోపంతో "ఎవరిక్కావాలి ముదనష్టండబ్బు. వాళ్లకే ఇచ్చుకో పట్టుకెళ్లి" అని అరిచింది.

వొక బంధువు "వాళ్ళే పంపివుంటారు ఏమి జరుగుతోందో చూసిరమ్మని. పిలవలేదని వుడుక్కోపోతోందిటగా సీతమ్మ. పంతులు భార్య చెప్పిందిలే" అని మాట అందించింది మరొక ఆవిడ.

"పిలవాల్సిందే ఎప్పటికి అప్పుడుపోటీయే. ఈ సంబంధం కూడా కుదరనియ్యకుండా చెయ్యాలని ఎంత తాపత్రయ పడింది అప్పన్నగారు చెప్పి ముక్కుమీద వేలు వేసుకున్నాడు. ఈ ముసిల్ది ఏమి తక్కువది కాదు. పిల్లకి తనపేరు పెడితే నోటిమీద

తిప్పే డబ్బు దానికిస్తానని పిల్ల తండ్రికి చెప్పి పేరు పెట్టించుకుంది. చివరకి డబ్బుఅంతా పట్టుకెళ్లి వాళ్లకి పట్టం కట్టింది. ముష్టివుంగరం తెచ్చిఇస్తోంది" అని అక్కసు వెళ్ల బోసుకుంది రంగమ్మ.

ఆనంద్‌కి తల్లి మాటలు అర్థంకాక చూస్తున్నాడు. దూరంగా బురదలో పడ్డ వుంగరం మెరుస్తూ కనిపించింది. తీసి లాగుకి తుడిచి తాతమ్మ చేతిలో పెట్టాడు.

"కొత్తలాగుకి బురద తుడుస్తావురా!" అని రంగమ్మ వీపుమీద చరవటంతో ఆనంద్ పందిరి అదరిపోయేట్లు ఏడుపు మొదలుపెట్టాడు. రంగమ్మ తమ్ముడు. "మా వారు రావటంవల్ల జరిగే వుపకారం పాతపగలు బయటపడటమేగా" అని ఆశమ్మ గారు విసుక్కుని, 'ఇంకవెళ్ళ' మన్నట్టు కర్రపుచ్చుకుదూరంగా తీసుకెళ్లి వదిలాడు.

"ఆశమ్మకి మరిచిపోయిన అభిమానం గుర్తుకొచ్చింది. "నా యింట్లోంచి నన్నే గెంటుతున్నావా! ఎవరికీ తక్కువ చేయ్యలేదు. ఈ ఇల్లు ఎవరు రాసి యిచ్చారో మీ అప్పకు గుర్తు చెయ్యి" అంటూ గాడి పొయ్యి దగ్గరగా వున్న గట్టుమీద కూర్చుంది.

"ఇహ లడ్డూలు ఇవాళ అయినట్టే ఆవిడ ఇక్కడ చేరింది" అని పెళ్లికూతురు పినతల్లి అనటం, మరో ఆవిడ "ఇంత దిష్టితీసి మరీ పొయ్యి ఎక్కించండి. వయస్సు వస్తే సిగ్గు శరం వదిలేస్తారనుకుంటా. అక్కడ అన్ని అంటున్నా ఇక్కడ వచ్చి చతికిలపడింది" అని దూరపు బంధువు ఆశమ్మని విదిలించింది రంగమ్మ మెప్పుకోసం.

ఈ సారి కర్ర తీసుకు విసురుగా నడవబోయి గాడి పొయ్యిలోపడబోయింది ఆశమ్మ. వంటమనిషి చటుక్కున పట్టుకోకపోతే ఏమయ్యేదో అని అక్కడివాళ్ళు దవడలు నొక్కుకున్నారు.

దూడలపాక గుమ్మం దాకా వంటమనిషి ఆశమ్మని తీసుకువచ్చాడు. వాడి చిన్నతనం అంతా ఆశమ్మ నీడనే జరిగింది. ఆకలెరిగి తిండిపెట్టింది. వొక ఇంటివాడిని చేసేదాకా వూరుకోలేదుకదా? అని తనలో కృతజ్ఞతగా అనుకున్నాడు. బొడ్డులోవున్న రూపాయి తీసి ఆశమ్మ అతని చేతిలో పెట్టింది. వంటమనిషి, కళ్ళు తుడుచుకుని ఆమె కాళ్ళు మొక్కాడు.

నూనె పొంగి గాడిలోపడి మంటలేచింది. ఇసుక పొయ్యమని అరుపులు. "హమ్మయ్య ఎంత ప్రమాదం తప్పింది" అన్న మాటలు గట్టిగా వినపడ్డాయి.

ఆశమ్మ ఆ దారిని నడచి ఎన్నో ఏళ్ళైంది. తన హయాంలో ఇంటిపెత్తనం ఎల్లాగా చెయ్యాలో నేర్చి ఇనప్పెట్టి తాళాలు చేతిలో పెట్టి కళ్ళుమూశాడు తండ్రి. అన్నగారు ఎక్కవ కాలం లేకపోయినా, పిల్లలు పసివాళ్లు పాలాలు జాగ్రత్త అని చేతిలో చెయ్యి వేయించుకున్నాడు. ఆ యింటికి ఆడా, మగా తనే అయి మర్రిగింజ వేసి మహావృక్షంలా ఆస్తిని పెంచి అప్పగించింది. ఎవరు సంతోషిస్తున్నాడు అన్న ప్రశ్నకి సమాధానం రాలేదు.

మామిడితోపు దగ్గర ఆగింది. బోదిగట్టున కూర్చుని దూరంగా కనపడే పచ్చని చేలు చూసుకుంది. మామిడిచెట్లు అన్నీ పుల్లలు విరిగిపోయాయి. చీమల పుట్టలుగారాలిన ఆకులు మృత్యువుచేతిలోని జీవుడులా రెపరెపలాడుతున్నాయి.

"ఏమి తల్లీ ఈడకూకున్నావు" అని బాపి పలకరించేటంత వరకు ఆశమ్మ మనస్సు మామిడి చెట్ల మీద కూర్చుంది.

బాపి చెయ్యి వూతగా తీసుకుని ఆశమ్మ నడవటం మొదలుపెట్టింది. "నాకంటే చిన్నదానివి ఎట్టాగయ్యావో సూడు. పేగు సంబంధం వుంటేగద. తిన్నావో వున్నావో అడిగేందుకు" అని బాపి వాపోయింది.

ఆశమ్మ దుఃఖంతో మాటరాక మూలుగుతోంది.

"సిన్నాయన పెళ్లాంకూడా నిన్ను సీదరిస్తోందంటగా! అల్లా గిన్నాలే" అంది బాపి. ఊ కొట్టడం తప్ప మాట్లాడలేదు ఆశమ్మ. ఇల్లు దగ్గరకొచ్చింది బాపి వెళ్లిపోయింది. ఆశమ్మ వంటరిగా పెరటిలోకి వెళ్లింది.

అప్పటికే అక్కడచేరినవాళ్లు సీతమ్మకంటే గట్టిగా మాట్లాడటం వినిపిస్తోంది. దూరంగా వున్న పారిజాతం చెట్టు దగ్గరికి వెళ్లి కూర్చుంది ఆశమ్మ.

"పిల్లిలా ఏమీ ఎరగనట్టు ఎట్లా వచ్చి కూర్చుందో చూడండి. మమ్మల్ని తిట్టించాలని కాకపోతే అసలు ఎందుకు వెళ్లినట్టు అంట? అప్పన్న కనపడకపోతాడా నేను మీ ముందు అడక్కపోతానా?" అని రొప్పుతూ సీతమ్మ పెద్ద గావుకేకలు ఆశమ్మకు వినపడుతున్నా మనస్సు శూన్యంగా నిలిచినట్లుంది. సూర్యాస్తమయం చూస్తూ సంధ్యాప్రార్థనకోసం ముక్కలు గొణుక్కున్నా ఆ వొకటి కొకటి అతకటం లేదు. అక్కకక్కడ గుర్తుకొచ్చినవి కలిపి ఒకటిగా చేరుస్తోంది. చిన్నప్పుడు సూర్యాస్తమయం చూస్తే బెంగగా ఉండేది. దూడల్ని ఇళ్లకి తరిమినట్టు చీకటి దుమ్ముతో చేరి వూరిలోకి రావటం వూరిళ్ళు, పెద్ద లోగిళ్ళు, భవనాలు పైనచేరిన పొగ చీకటికి రావటం వూరిళ్ళు. పెద్ద లోగిళ్లు భవనాలు పైనచేరిన పొగ చీకటికి ఎదురెళ్లివచ్చేది. వెలుతురు దిగులుగా చీరెంచలామారి ఆకాశంలో చేరిందని తండ్రితో చెపితే ఎంతో మురిసిపోయేవాడు. "మా తల్లికి కావ్యాలు చెప్పించాలి. దాని వయస్సెంత ఆ.వూహ చూడండి' ' అని గర్వంగా చెప్పుకోవడం గుర్తుకొచ్చింది.

"తాతమ్మా" అంటూ వీపుమీదపడి "ఎక్కడి కెళ్లావే" అని వొళ్లంతా తడిమి కొంగు విప్పిపటిక బెల్లం తీసుకున్నాడు.

తండ్రి గొంతు దూరంగా వినపడి లోపలికి పరుగెట్టాడు నాగు, నూతిదగ్గర చేదచప్పుడు.

గొడ్ల సాలలో దూడల అరుపు, కీచురాళ్లు కప్పలు అన్నీ కలిసి వకటిగా గోలచేస్తున్నాయి. వాటితో కలిపి సీతమ్మ కేకలు అన్ని సర్దుమణిగేసరికి చంద్రుడు బాగా పైకొచ్చాడు. దూరంగా మాళ్ళా భజంత్రీలు గట్టిగా వాయించడం వినపడుతోంది. ఇప్పుడు మనస్సు ఇంక అటుపోలేదు. అసలు తను చిన్నప్పుడే ఏ కాశీకో వెళ్లి వుండిపోతే ఎల్లావుండేదో అనుకుంది తనకి ఎల్లా వస్తుంది అట్లాంటి అదృష్టం? అను చీకటిలోనే పెరిగి చీకటిలోనే కలవాలని రాసివుండి వుంటుంది. ఆకాశంలో అక్కడక్కడ కొద్దిగా మబ్బులు కనబడుతున్నాయి. ఎంత రాత్రి అయిందో ఏమొకంటి మీదకి కునుకురావటంలేదు. కడుపులో పేగులు కదులుతున్నాయి. బాపితన కంటే నయం కడుపుడుపిల్లలు, అది అన్నట్టు తనకి ఎవరు వున్నారు. తన సంతతే అవుతే తిండికి పిలవకండ వుండగలరా? ఏమో వున్నా ఇల్లాగే వుండేవారేమొ అని సమాధానపరుచుకుంది. అసలు వయస్సు మళ్లిన వాళ్లని చూస్తే వయస్సులో వున్న వాళ్లకి చులకనలు. మళ్లా ఆకలి గుర్తు చేసింది కడుపు. వెళ్లి సీతమ్మని అడిగి తినటమా ఛీ ఈ చపలత్వం ఏమిటి అని తనే మందలించుకుంది. వయస్సులో ఆ ఇంట్లో ఎన్ని కథలూ కార్యాలు తన చేతి మీద జరిపించింది! అప్పుడు తిండి మీద ఎప్పుడయినా మనస్సు పోయింది? ఎన్నిసార్లు తిండి మానలేదు చచ్చిన వదినగారు గుర్తుకి వచ్చింది.

నీకు పనిగోల తప్ప తిండి జాసవుండదని అనటం, పోదూ వెధవ తిండికేం వచ్చె అని తను విదిలించటం జ్ఞాపకం వచ్చింది.

ఇప్పుడు ఆ తిండి కోసం ప్రాణం రెపరెప లాడుతోంది. చిత్రం. అన్ని అందుబాటుగా వుంటే ఆ కోరిక చస్తుందేమొ, లేకపోతే ఏమిటి., ఇప్పుడు ఎక్కడ కమ్మటి వాసనవచ్చినా

జిహ్వకి తినాలన్న కోరిక ఆలోచించే వోపిక లేక మనస్సు అలసినట్టు మూలుగుతోంది. జాలితలిచినట్టు పారిజాతం పూలువకట వకటి ఆశమ్మమీద పడుతున్నాయి. దూరంగా పొలాల్లో దీపాలు కదులుతున్నాయి కాశీకావిడి తీసుకు భజగోవిందం పాడుకుంటూ దాసరికంఠం దగ్గరగా వినపడింది. ఆశమ్మ మధ్యలో గుర్తువచ్చి మొదలు పెట్టింది సంప్రాప్తే. సన్నిహితే అని పూర్తికాకుండానే పంతులు బార్య పలకరించింది "అప్పడే లేచావా? స్నానానికి వెడదామని పెందరాళే లేచానే, నువ్వూ వస్తావేమిటి!" అని ఆశమ్మని అడిగింది.

"వెళ్లేటప్పుడు పిల్చుకెళ్ళు" అని, గోవిందగీతం మొదలు పెట్టింది ఆశమ్మ.

చీకట్లో ముడుచుకున్న జీవాలకుతని తెల్లటి పల్చటి కాంతిని కప్పి ప్రశాంతంగా ప్రకృతి ఆకాశపు ఎఱుపంచు చీరతో దోబూచులాడుతోంది. ఆశమ్మ నెమ్మదిగా లేచి వొళ్ళు తూలుతున్నా ఎల్లాగో ఇంట్లోకి చేరింది. జ్ఞాని అజ్ఞానం లోకి జరిగినట్లు ఇంట్లోకి చీకటి వదల్లేదు. ఆశమ్మ తడుముకుంటూ రంగం పెట్టె తెరచింది. ఈ సారి మూతస్థానం విడిచి కిందపడినచప్పుడు చేసింది. ఆశమ్మ పెట్టెలో వస్తువులు కింద పోసుకుని అన్నీ చూసుకుంది మళ్ళా పెట్టింది. జీడిగింజని మాత్రం కంటికి దగ్గరగా పెట్టుకు చూసుకుంటోంది.

ఊడిపోయిన జుట్టు ముడిపెట్టుకుంటూ. "అప్పుడే ఏమి పుట్టిములిగింది! వెధవగోల ఆ పెట్టెనికూడా పాకలో పడవెయ్యవే" అని పనిమనిషికి వినపడేలాగ గట్టిగా కేక పెట్టింది సీతమ్మ.

ఆ కేకకి ఆశమ్మ గుండె అదిరింది. తప్పుచేసినట్టు వణికి పోయింది. జీడిగింజా రాగిచెంబు పట్టుపంచిలో పెట్టి చుట్టుకు లేచింది. ఏదో కిందపడి చిన్నగా శబ్దం చెయ్యటంతో మళ్ళా కూర్చుని చేత్తో తడుముతోంది. చేతికేదో దొరికింది. కంటి దగ్గర పెట్టుకు చూసింది పన్ను ఎవరిది! తన నోట్లో వెతుక్కుంది. ఎప్పుడు వూడిందో చిత్రమే, అనుకుని దాన్ని భద్రంగా కొంగుని కట్టుకు ఇవతలకి చేరింది. కాలవగట్టు మీద నడుస్తూంటే కళ్లు చీకట్లు కమ్మి కింద పడబోయింది. ఎల్లాగో రేవుకి చేరి రెండు చెంబులు ముంచి పోసుకుంది. మళ్ళా బలం వచ్చి నెమ్మదిగా వడ్డుకి వచ్చి, రావిచెట్టు మొదట్లో కూర్చుంది. ఏనాటి నుంచి వుందో చాలా పలవలు మోడుబారాయి అయినా ఏదో పక్క చిగురిస్తూనే వుటుంది. ఆ రోజు ఏది చూసినా కళావిహీనంగా కనపడుతోంది.

నదిలో నీళ్లపై ఇసగ కప్పువేసింది. చిన్నతనంలో వడ్డుని వరుసుకుపోయే నది గుర్తుకు వచ్చింది. దాని అవసరం కూడా వూరికి తగ్గి వుంటుంది. లేకపోతే బాగుచేయించే వరకూ మునసబు కనపడితే చెప్పాలి అనుకుంది. గుడి గంటలు వినపడి బయలు దేరింది ఆశమ్మ.

పూజారి అచ్చన్న ఎదురై కళ్లుపట్టకు నడిపించాడు"మా కుటుంబాన్ని రప్పించింది, అప్పటినించీ ఎంతో వృద్ధి లోకి వచ్చాము. నిన్ను అనుకోని క్షణం వుండదు అనుకో" అని ఆశమ్మ వినేలా అని లోపలికి తీసుకు వెళ్లాడు.

గుడిలో నంది ముందుకు జరిగి కూర్చుంది. అచ్చన్న చేతిలో జీడిగింజ పెట్టి విడతియ్యమంది ఆశమ్మ.

ఏమి వుందోనని మిగిలిన వాళ్లు చూస్తున్నారు. గుండురాయితోటి కొడితేడిప్పలు విడికాసులు: కిందపడి చప్పుడు చేశాయి అచ్చన్న అర్థంకానట్టు ఆశమ్మకేసి చూశాడు.

"తూము వుందిగా! అశమ్మగారి మెళ్లోకట్టు" అంది ఆశమ్మ.

అచ్చన్న ఏదో అనబోయి సరేనంటూ పసుపుదారం తెచ్చి గుచ్చికట్టి కర్పూరం వెలిగించి చూడమన్నాడు.

బాగా దగ్గరిగా జరిగి పార్వతిని చూసుకుని కళ్యాణ దంపతులకి మొక్కుకుంది. జీవితం వ్యర్థంగా గడిచిపోయింది ఈ జన్మకి తను ఏమీ చెయ్యలేదు. అవివేకాన్ని మన్నించి జీవితానికి ముక్తిని ఇవ్వమంది. ప్రమిదలో దీపం మిణుకు మిణుకు మంటోంది. గుళ్లో పూర్వపు కళతరిగి ఏదో వెల్తి కనపడినా మనస్సులో ఏదో ఆనందం ఏదో కాంతి ఏదో తృప్తి అన్నీ వక్కసారి ఆశమ్మలో ఆఖండంలా మెరిసిపోయాయి.

అచ్చన్న ఆ గుళ్లోకివస్తావా' అనటం విని ఆఖరి చూపులామూల విరాటుకి మొక్కి బయలు దేరింది.

రామాలయానికి చేరేసరికి సోషవచ్చినట్టు వరిగింది అచ్చన్న తులసి తీర్థం తెచ్చి ఇచ్చాడు. లేచి కూర్చుంది ఆశమ్మ.

"ఆ రెండోకాసు ఈ అమ్మవారికి కట్టు" అని చెప్పి తారకంవల్లె వేసుకుంటోంది.

అచ్చన్న హారతి వెలిగించి చూడమని మంత్రపుష్పం చెపుతున్నాడు.

మెరుగు పోయింది ఏమి మెరుస్తుందిలే అనుకుంది. తల్లీ శలవా? అని ఏదో పాడబోయి వూరుకుంది.ఆశమ్మ.

పూజ ముగించుకు వచ్చి కూర్చున్నాడు ఆచ్చన్న. మెళ్లో రుద్రాక్షామాల తీసి, "నువ్వు జపంచేసుకో" అని అచ్చన్న చేతిలో పెట్టింది ఆశమ్మ.

కృతజ్ఞతతోవంగి ఆశమ్మ కాళ్లు కళ్లకి అద్దుకున్నాడు. "కాసేపు భాగవతంలో భీష్మస్తవం చదువుదూ" అంది ఆశమ్మ. అచ్చన్న చదువుతున్నాడు. ఆశమ్మ తనలో నవ్వుకుంటూ వన్నెకాడు, అనుకుంటోంది.

"నైవేద్యం పెట్టేందుకు రమ్మని" అచ్చన్నకి పిలుపు వచ్చింది . గంటలు వుండి వుండి మోగుతున్నాయి.

అలయం ఆవరణ విడిచి రావిచెట్టు దగ్గరకి చేరింది. ఆశమ్మ. ఆనంద్ ఆవిడని చూసి భయంతో వణుకుతున్న చేతుల తాతమ్మ మెడికిచుట్టాడు పక్కలు ఎగురుతున్నాయి. మాటరాక వెక్కుతున్నాడు, నాగు వగరుస్తూ వచ్చి పక్కన నిల్చుని "వీడేం లేదు, ఆంబోతుని రాయి పుచ్చుకు కొట్టాడే."

"నేను కాదు వాడే కొట్టాడు" అని ఆనంద్ చెప్పటం పూర్తి కాకుండానే ఆంబోతు దగరికి వచ్చేసింది.

ఏమిటో సరిగ్గా అర్థం కాకపోయినా పిల్లలిద్దర్ని దగ్గరికి తీసుకు పట్టుకుంది ఆశమ్మ.

రంకెవేసి ఆంబోతు ఎత్తిపడేసింది ఆశమ్మని.. రాళ్ళ మీదకి దొర్లి నీళ్లదగ్గరవున్న బండకి కొట్టుకు నిల్చింది. పిల్లల్ని పట్టుకున్నపట్టు విడవలేదు. ఆఖరి చూపు పసివాళ్లని చూసి తృప్తిగా కళ్లు మూసింది ఆశమ్మ.

అలిసినట్టు పిల్లలు అల్లాగే వుండిపోయారు, మాట తెల్సినంత వరకూ జనం పోగయ్యారు. రంగమ్మ సీతమ్మ పిల్లల కోసం గోలపెడుతూ వచ్చారు.

'ఇంకా అల్లా చూస్తూ వూరుకుంటారేం పిల్లాడిని ఇవతలికి తియ్యండి" అని పెనిమిటిని కసిరింది.

రంగమ్మ ఏదో అనాలనుకున్నా భర్తవాలకంచూసి వూరుకుంది.

పిల్లల్ని ఇవతలకి జరిపి ఆనంద్ తండ్రి ఆశమ్మ గుండెలో తలదాచుకు పసివాడిలా అయ్యాడు. తనని గోదావరిలో పడకుండా కాపాడింది. తమ పిల్లలకోసం కళ్లు మూసింది. తనేం చేశాడు. ఏమీ చెయ్యలేదు ఆవిడకి అంటూ విలవిల్లాడాడు. నాగు ఆనంద్ వకరికి వకరు దగ్గరగా జరిగి కూర్చుని తాతమ్మ కోసం రాళ్లు కరిగేలా గోలపెడుతున్నారు.

పూజారి అచ్చన్న, బాపి, వంటవాడు, వీరన్న, నాగమ్మ ఆవిడని గురించి కథలుగా చెపుతూ, ఎండిపోయిన కళ్ల కొలుకులు తడుపుకున్నారు.

రంగమ్మ మనస్సు ఎల్లాగో అయింది. ఎదురుగా పెద్ద సముద్రం వున్నట్టు అందులో వకకెరటంపై ఆశమ్మ ప్రశాంతంగా నిద్రపోతున్నట్టు అనిపించింది మనస్సులోనే ఆశమ్మ ఆత్మకి కృతజ్ఞత చెప్పుకుంది.

సీతమ్మకి అందరి మొహాల్లో కనపడే దుఃఖంకపటంగా తోచింది. తన మనస్సు ఎందుకో తేలికగా వున్నట్టువుంది. కొత్తగా వచ్చిన స్వతంత్రంలా, ఏదో మనస్సులో వుద్రేకం తిరుగుతోంది. "కన్నవాళ్లు లేరన్న లోటు లేకుండాచేశాను, మిగిలిన వాళ్లలా నేనూ వదిలేస్తే ఏమయ్యేదో" అని రంగమ్మ కేసి చూసింది కసిగా.

అవతల వడ్డున వున్నకుర్రాడు వచ్చి అప్పన్నకి చెపుతున్నాడు. అంబోతురావటం గురించి. "భలేగా పట్టుకున్నార్లె ఈ కుర్రోళ్లని లేకుంటే ఇయ్యాల ఎమయ్యేవోళ్లో" అంటూ, ఆశమ్మకేసి చూసి "పోయిందా?" అంటూ ఆశ్చర్యంగా తెరచిన నోటితో చూస్తూ వుండిపోయాడు కుఱ్ఱాడు.

రంగమ్మచూపు నీటి అంచునే చూస్తోంది. ప్రశాంతంగా నదిలో నీళ్లు జరుగుతున్నాయి. గాలివచ్చి నీళ్లని సుడులు తిప్పుతోంది. ఆశమ్మ ఆత్మ నీటిపైన తేలుతూ వెళ్లి వడ్డుకు చేరినట్టు అయింది. వడ్డుకి చేరిన వంటి కెరటంలా రంగమ్మ కంటి బిందువు బరువుగా జారింది.

✧